

Németh László:

Egy hungarológiai társaság terve

„Folyóiratom műzsája a szorongó tájékozatlanság”, írtam az első Tanú-szám bevezetőjében. Úgy is volt. Nem ismerjük a helyet, amelyen élünk, nem ismerjük a népet, amelyhez tartozunk, nem ismerjük a viszonyokat, amelyek fojtogatnak, nem ismerjük Európának azt a zónáját, amelybe beékelődünk, s nincs magyar szemszögünk Európához sem, amelyről fecsegünk. Ha van műveltségünk, más történelmi-földrajzi helyen és helyhez készült műveltség az, mellyel itthon csak pávaskodni lehet; ha vannak is ismereteink magyarság és magyar helyzet felől, azok szerteszét hevernek s a köztudatban semmi, hajlandóság, hogy kinyúljon értük.

Akkor, az első szám végén adott „munkatervem”-ben, pontokba szedtem, hogy e tájékozódó ösztön fölserkentésére milyen tárgykörökre kell rávetnünk magunkat. Az öt pont közül az utolsó (s elég széles értelmezés mellett ez a másik négyet is magába szedheti), egy új tudomány megalkotását tűzte ki célul, amely a magyarságra vonatkozó történelmi, földrajzi, néprajzi, nyelvészeti, szociológiai ismereteinket fűzné össze, hogy a nemzet tájékozódó ösztöne egy neki készült, az ő szolgálatában álló tanból meríthesse érveit s anyagát.

A nemzeti ön- és helyzetismeretnek ezt a tudományát én, találmomra, hungarológiának neveztem el. Nemrég figyelmeztettek, hogy egy ilyen tudománynak a megszervezésére Bartucz Lajos már 1930-ban felszólított magyar tudósokat s az ő kiváló tanulmányából azt is megtudtam, hogy a hungarológia szót előtte már Gragger Róbert is használta, körülbelül abban az értelemben, mint mi. Az, amit én, a tájékozódás szorongásától hajszolt magyar, egy új tudós nemzedékből óhajtottam kipréselni, a tájékozatlanság méretein elképedt tudósainkban rég ott érik s talán csak laikus indítóerő s tudományos készültség találkozására van szükség, hogy ebben az új tudományban a magyarság új szervet találjon tanácsalanságához.

A tudományok sohasem fejlődtek az életszükségletek lökései nélkül. Nem ösnemzés útján keletkeztek s nem légüres térben épültek tovább. A tizenkilencedik század fizikai-matematikai elméletei a felfedezésekben felbukkant jelenségeket rendszereztek; a tizenhatodik századi filológia előtt az olvasók szükséglete járt, a „szöveg” életfontos dolog lett. A magyarság mai amentijában a nem-tudósok is keresgélnek a tudatosításhoz szükséges ismereteket, nem kell-e tudósainknak a hungarológia kialakítására felhasználni azt az életlökést, amelyet a „tájékozódás növe szorongása jelent”.

Hogy e tudomány megteremtéséhez szükséges szellemi erők összefuthassanak s a nyilvánosság a maga ügyét ismerhesse fel benne, javasolom, alakíttassék egy Hungarológiai Társaság, amely a magyarságra és a magyarság helyzetére vonatkozó ismereteket egy képbe foglalja s a nemzet közügyévé teszi. A társaság célja 1. a különböző ismeretköröket összehangolni, 2. a fiatal kutatókat a nemzeti tájékozódás munkájába beállítani, 3. a magyar közönség öntudatát és magatartását az új tannal átíratni.

A társaság fontosabb alosztályai a következő tárgykörökkel foglalkozhatnak: 1. a magyar nyelv ügye, 2. a mai magyar élet „történelmi geológiája”, kultúrrétegei, 3. magyar táj kutatás, 4. a magyar emberanyag ismerete és védelme, 5. összehasonlító népművészettan, 6. Duna-népek, 7. európai eszmék és magyarság. E hét alosztály tagjai egyelőre azok lehetnének, akik az egyes tárgykörökben már idáig is komolyabb munkát végeztek, s a közös munkában és az ifjúság irányításában részt akarnak venni.

A társaságba való bejutásra jogcím lenne minden alaposabb képzettséget és kutatószvenvedélyt eláruló dolgozat.

Társaságok alapításának ma sok akadálya van. Amíg ez az új társaság saját lábára állhat, bizonyára szívesen nyújt számára fedezet más meglevő társaság, esetleg mint a debreceni Ady Társaság hungarológiai szakosztálya kezdené meg működését. Mivel folyóiratunk úgysem a nyilvánosságtól elzárt írók berobbanása az irodalomba, hanem munkatér, amely a kapkodó, szónokló magyar értelmiséget szeretné alkotásra szoktatni, az új Társaság közleményeinek szívesen adjuk át a Válasz-t, sőt remélhető, hogy egy könyvkiadó vállalat anyagi deficitjét is magunkra vehetjük majd a folyóirat kiadása mellett.

A Társaság kell, megalakítása lehetséges, kilátásai jók. Meglesz-e? Működik-e majd? Attól függ, hogy e magyar társaság megszervezésében mennyire nem leszünk „magyarok”.

(Válasz 1934/1. és Kiadatlan tanulmányok. Magvető, Bp. 1968. 380–382 p.)